

наступні напрями: ліквідації безробіття, що є актуальним в умовах фінансової кризи; розвиток різних форм навчання, освіти, сільськогосподарського і соціально-побутового дорадництва на селі; просторового господарювання і регіонального розвитку; охорони навколишнього середовища; створення пільгових умов оподаткування підприємців в сільському господарстві; пошук нових форм підприємницької діяльності.

Висновки. Таким чином, функціонуючи малий бізнес створює значну кількість робочих місць, займаючи вагомий частку у формуванні регіонального продукту, а як наслідок і валового внутрішнього продукту. Формування малих підприємств дозволить удосконалити інфраструктуру національного продовольчого ринку, забезпечить конкурентоспроможність його суб'єктів. Малий бізнес повинен стати основною складовою соціально-економічного розвитку економіки України.

Список використаних джерел

1. Дем'янчук О.І. Формування підприємництва нового типу в системі само зайнятості України / О.І. Дем'янчук // Економіка і бізнес – 2004. – №2. – с. 38–42.
2. Держкомстат України / режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Указ Президента «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» // Урядовий кур'єр. – 2008. – 7 жовтня

Annotation. The article reviews the main problems of small business development in rural areas as a basis for small-scale production, indicate possible avenues to improve their performance and areas for further development.

Key words: small business, entrepreneurship, small-scale production, manufacturing, agriculture.

УДК 334.012.64

Красога О.В., к.е.н., доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО З'ЯСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Аналізується економічна сутність малого підприємництва як з точки зору його загальновидових, типових для підприємництва ознак, так і специфічних; визначається його двоїста природа.

Ключові слова: мале підприємництво, загальновидові ознаки підприємництва, специфічні ознаки підприємництва.

Постановка проблеми. Мале підприємництво (МП) як самостійне соціально-економічне явище існує в Україні трохи більше двох десятиліть, в той час як в розвинутих економічних системах воно є його невід'ємною складовою й органічним структуроутворюючим елементом протягом двох століть. Численна західна література з питань МП, як правило, обходить проблему з'ясування його соціально-економічної сутності, а зосереджується переважно на практичних аспектах його функціонування (технологія заснування, управління, державне регулювання), що пояснюється тривалим і безперервним історичним процесом розвитку і інтегрованістю МП в економічну систему розвинутих країн. У вітчизняній економічній лі-

тературі відсутність вичерпного категоріального визначення МП пояснюється відносною новітністю цього економічного утворення. Саме тому МП потребує чіткого категоріального визначення, що обумовлено його загальним теоретичним і практичним значенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До числа найвагоміших західних дослідників МП відносять С. Брю, Р. Галагера, П. Друкера, Х. Міленбуша, М. Мескона, Д. Речмена, П. Хейне, А. Хоскінга, Й. Шумпетера та ін. Відомими вітчизняними дослідниками малого підприємництва є З. Варналій, Т. Ковальчук, І. Мазур, Є. Панченко, В. Сизоненко, Н. Соболь та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Розробка змісту такого багатопланового поняття як «мале підприємство» у вітчизняній економічній науці ще далека до завершення. Не зважаючи на зростаючу кількість публікацій, присвячених проблемам його розвитку в Україні та зарубіжному досвіду, й досі залишаються не подоланими розбіжності у тлумаченні цього поняття. Для того, щоб МП виконувало притаманну йому структуроутворюючу роль в сучасній економіці, важливим є не тільки надання практичних порад щодо його заснування й управління, а й всебічне з'ясування його економічної сутності.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є всебічне визначення економічної сутності малого підприємства як з точки зору його загальновидових, так і специфічних ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній вітчизняній економічній літературі найбільшого поширення при визначенні економічної сутності поняття МП набули наступні підходи:

1. ототожнення із власне підприємництвом;
2. ототожнення із його об'єктом – малим підприємством чи самостійно функціонуючою фірмою.

Вважаємо, що обидва підходи є недостатніми для визначення сутності даного поняття. *По-перше*, МП як окремий підвид підприємництва дійсно несе в собі його загальні риси. При цьому воно має і власну специфіку, що визначає саме його економічну суть. Тому категоріальне визначення цього поняття повинно поєднувати в собі як загальне, так і особливе. *По-друге*, зміст поняття МП не можна звужувати лише до визначення об'єкта його реалізації – певної структурної одиниці, якою може бути підприємство чи фірма. Крім об'єкту поняття МП охоплює суб'єктів, а також здійснюваний ними певний тип господарської діяльності, що полягає у ринковому підприємстві. Таким чином, поняття «мале підприємство» та «мале підприємство» не слід ототожнювати, штучно звужуючи зміст першого. Якщо поняття «мале підприємство» характеризує певний економічний процес, то малі підприємства виступають реальними суб'єктами економічної діяльності.

Виходячи з вищенаведених міркувань вважаємо за доцільне розглядати економічну сутність МП у єдності двох наступних аспектів:

По-перше, розкриття економічної сутності МП повинно охоплювати його загальні, типові риси, що характеризують його належність до підприємницької діяльності;

По-друге, мале підприємство слід аналізувати як специфічний, особливий підвид підприємництва (рис. 1).

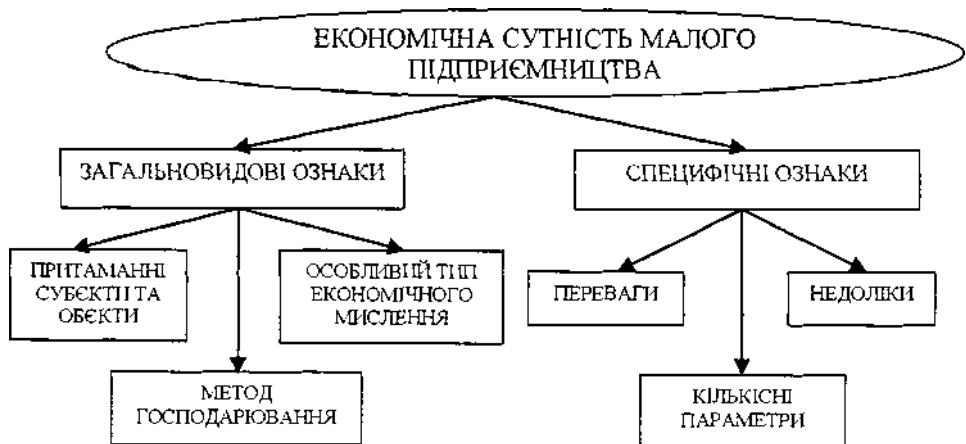

Рис. 1. Економічна сутність малого підприємництва

Для більш глибокого з'ясування *загальновидових ознак* малого підприємництва доцільно використовувати той підхід, який вже окреслився в економічній літературі. Він означає аналіз цього явища в єдності трьох основних аспектів підприємництва:

- 1) як економічну категорію з властивими їй суб'єктами і об'єктами підприємницької діяльності;
- 2) як метод господарювання з притаманними йому рисами;
- 3) як особливий тип економічного мислення.

Як економічну категорію ми розуміємо мале підприємництво як особливий підвид підприємництва, пов'язаний із підприємницькою діяльністю громадян-фізичних осіб та з функціонуванням малих підприємницьких структур будь-якої форми власності і відповідної правової форми організації бізнесу з метою отримання прибутку. *Суб'єктами* МП є фізичні та юридичні особи, зареєстровані у встановленому законом порядку. *Об'єктами* МП виступають малі за кількісними класифікаційними параметрами підприємства, в межах яких здійснюється найефективніша комбінація факторів виробництва з метою максимізації прибутку. Саме нові способи комбінації економічних ресурсів відрізняють підприємця від звичайного господарюючого суб'єкта.

Як метод господарювання мале підприємництво характеризується такими визначальними рисами: економічною відособленістю, незалежністю господарюючих суб'єктів у виборі напрямків і методів діяльності (попри залежність підприємців від кон'юнктури ринку, співвідношення попиту та пропозиції тощо); відповідальністю за прийняття рішень та їх наслідки, пов'язаний з цим ризик; орієнтацією на досягнення комерційного успіху, прагнення максимізувати прибуток.

Як особливий тип економічного мислення мале підприємництво характеризується сукупністю оригінальних поглядів та підходів до прийняття рішень, які реалізуються в практичній діяльності.

Специфічними ознаками малого підприємництва слід вважати насамперед його *кількісні класифікаційні параметри*, які розрізняються в залежності від національних особливостей країн. Чинне законодавство України встановлює подвійне кількісне обмеження для юридичних осіб вітчизняного МП – чисельність працюю-

ючих має не перевищувати 50 осіб за календарний рік, а обсяг річного валового доходу – сягати не більше 70 млн грн [1].

Крім кількісних ознак МП як специфічний підвид підприємницької діяльності має також якісні особливості, які найкраще проявляються у притаманних йому перевагах та недоліках. Найвизначальніші *переваги* цього підвиду підприємництва можна систематизувати у такому вигляді: економіко-виробничі (гнучкість, динамізм, швидке насичення ринку, пристосування до мінливості технологій); інституціональні (відкритість доступу та легкість входження до цього підвиду підприємництва); соціально-економічні (забезпечення соціальної стабільності, насичення ринку праці новими робочими місцями); соціально-психологічні (подолання відчуження від засобів виробництва та кінцеві результати виробничої діяльності, мотивація до праці).

Між тим, поряд із властивими перевагами малому підприємству притаманні й певні *недоліки*, що також впливають із його специфіки: хронічна нестача фінансових коштів, що пов'язано з низькою долею власного капіталу і необхідністю залучення позичкових коштів; неадекватність технічного оснащення і забезпечення сировиною порівняно з великим підприємством; висока підвладність впливу ринкової кон'юнктури; значна залежність від окремих великих замовників; слабе сегментування власної долі ринку й недостатньо міцні позиції на ньому; великий ризик та схильність до банкрутства; більша вразливість, порівняно із великим підприємством, до несприятливих економічних факторів та нестабільності (циклічні спади, інфляційні процеси, підсилення конкуренції) тощо.

Висновок. Дотримання підходу при з'ясуванні економічної сутності малого підприємства через єдність його загальновидових та особливих ознак дозволяє виявити його двоїсту природу в сучасній економічній системі: з одного боку, воно виступає як відносно відособлений специфічний сектор економіки, а з іншого – як структуроутворюючий елемент цілісної економічної системи сучасного змішаного типу, що забезпечує її відтворення та ефективну діяльність.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державну підтримку малого підприємства» N2063–III від 19.10.2000 (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 18 вересня 2008 року N523–VI, від 4 листопада 2011 року N4014–VI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.Ua/1 doc2.nsf/link1/T002063 .html> – Назва з екрана.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: Навч. Посібник. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 263 с.
3. Хоскінг А. Курс предпринимательства: Практическое пособие: Пер. с англ. – М.:Международные отношения, 1993.–352 с

Annotation. The article analyses the economic essence of small entrepreneur, its general and specific characteristics, determined by its dual nature.

Key words: small entrepreneur, general and specific characteristics.